

26. helluntain jälkeinen viikko, torstai

Päivän epistola

(1. Tim. 3: 1 – 13)

”Poikani Timoteus, tämä sana on varma: joka pyrkii seurakunnan kaitsijan virkaan, tahtoo jaloon työhön. Seurakunnan kaitsijan tulee olla moitteeton, yhden vaimon mies, raitis, harkitseva, rauhallinen, vieraanvarainen ja taitava opettamaan, ei juomiseen taipuvainen, ei väkivaltainen eikä rahanahne, vaan lempeä ja sopuisa. Hänen on pidettävä hyvää huolta perheestään, kasvatettava lapsensa tottelevaisiksi ja saavutettava kaikkien kunnioitus. Jos joku ei osaa pitää huolta omasta perheestään, kuinka hän voisi huolehtia Jumalan seurakunnasta? Hän ei saa olla vastakääntynyt, jotta hän ei ylpistyisi eikä joutuisi tuomittavaksi Paholaisen kanssa. Hänen on nautittava myös ulkopuolisten arvonantoa, jottei hänestä puhuttaisi pahaa ja jottei hän lankeaisi Paholaisen virittämään ansaan. Myös seurakunnanpalvelijoiden on oltava arvokkaita ja vilpittömiä. He eivät saa käyttää liikaa viiniä eivätkä tavoitella omaa hyötyään. Heidän tulee tuntea uskon salaisuus ja pitää omatuntonsa puhtaana. Myös heidät on ensin tutkittava, ja kun heidät on todettu moitteettomiksi, he saavat ryhtyä hoitamaan tehtäväänsä. Samoin tulee naisten olla arvokkaita, eivätkä he saa puhua muista pahaa. Heidän on oltava raittiita ja kaikessa luotettavia. Seurakunnanpalvelijan on oltava yhden vaimon mies, ja hänen on pidettävä huolta lapsistaan ja perheväestään. Ne, jotka hoivavat virkansa hyvin, saavat arvostetun aseman ja voivat rohkeasti julistaa uskoa Kristukseen Jeesukseen.”

”Seurakunnan kaitsija” pitäisi kääntää ”seurakunnan päällekatsojaksi”, valvojaksi tai piispaksi. Ensimmäisten seurakuntien johtaminen jakaa tutkijoiden mielipiteitä. On esitetty, että pakanakristillisissä seurakunnissa johdossa oli piispa ja juutalais-kristillisissä seurakunnissa ”vanhempien neuvosto”. Tämä kohta on ongelmallinen, sillä sana presbyteeri tarkoittaa paitsi vanhempaa, niin myös pappia. Ongelman aiheuttaa se, että joko piispan tehtävä kehittyi ensimmäisellä vuosisadalla tai että sanojen käyttö oli erilaista eri seurakunnissa. Pakanakristillisissä seurakunnissa sanaa piispa oli helppo käyttää, sillä sana oli käytössä myös maallisella puolella. Juutalaisessa perinteessä sanan piispa käyttö oli ongelma, sillä päällekatsojia oli vain yksi: Jumala. Kuitenkin jo ensimmäisen kristillisen vuosisadan lopulla nykyinen pappeuden kolmijako: piispa – pappi – diakoni oli olemassa (tästä kirjoitti Ignatios, Antiokian piispa, k. n. 110). Piispan virasta kirjoitti jo aikaisemmin Clemens Roomalainen (k. n. 96). Piispa toimi siis paikallisen (kaupunki)seurakunnan johtajana.

Paavali kirjoittaa tarkasti siitä, millainen seurakunnan kaitsijan tuli olla. Mutta hän ei kirjoita mitään, mitä tehtäviä kaitsijalla on. Nähtävästi Timoteus tiesi tehtävät ja Paavalin ei tarvinnut mainita niistä. ”Päällekatsojan” tehtävä oli johtaa kaikkia, sitä voisi verrata kreikkalais-roomalaisen perhekunnan vanhimpaan, joka johti alaisuudessaan olevaa perhekuntaa, missä jokaisella oli oma määrätty tehtävänsä ja asemansa.

Tekstimme käsittelee niitä vaatimuksia, jotka piispan tulee täyttää. Hänen tuli olla ”yhden vaimon mies”. Ensimmäisinä vuosisatoina piispa pystyi olemaan naimisissa, selibaattia ei edellytetty. 500 -luvulta lähtien piispojen on edellytetty elävän selibaatissa. Periaatteessa edelleen voidaan valita naimisissa oleva mies piispaksi, jos hänen vaimonsa yhteisestä sopimuksesta siirtyy kaukaiseen luostariin ja hänen miehensä maksaa hänen elantonsa. Samanlaisia ohjeita, kuin tekstimme sisältää, on myös Paavalin kirjeessä Titukselle (Tit. 1: 6 – 9).

Sana ”raitis” tarkoittaa todennäköisesti nyt kahta asiaa. Toisaalta se viittaa syömiseen ja juomiseen, mutta sillä voi olla yleisempi merkitys kuin alkoholiin viittaava. Silloin se tarkoittaa raitista elämäntapaa tai hengellistä raittiutta. Tämä on oikeaa, järkevää ajattelua ja toimintaa. Tähän näyttäisi viittaavan hieman myöhemmin erikseen mainittu ”ei juomiseen taipuvainen”, joka viittaa suoraan alkoholiin.

Yksi merkki hyvästä piispaehdokkaasta on se, että hän osaa hoitaa hyvin oman perheensä asiat, erityisesti lapset. Piispan tulee myös nauttia ”ulkopuolisten arvonantoa”. Näin ei-kristityt mahdollisesti liittyvät seurakuntaan.

Seurakunnanpalvelijat tarkoittavat tässä diakoneja. Sana diakoni tarkoittaa palvelijaa. Uuden testamentin kirjeissä ja apostolisten isien kirjoituksissa (toisella vuosisadalla) diakoni tarkoittaa seurakunnan toimihenkilöä. Ensimmäisellä vuosisadalla diakonien tehtävä oli moninainen, paitsi että he osallistuivat jumalanpalvelusten toimittamiseen ja jakoivat avustuksia, heillä oli myös tehtävänä saarnata ja huolehtia seurakuntien omaisuudesta. Tekstissä myös edellytetään, että he ”tuntevat uskon salaisuuden” ja näin voivat opettaa. Omantunnon puhtaana pitäminen tarkoittaa oikeaa elämäntapaa. Heidätkin oli ”tutkittava” ennen kuin he aloittavat toimintansa. Apostolien tekojen mukaan diakonin tulee olla hyvämaineinen, Hengen ja viisauden täyttämä (Ap.t. 6: 3).

”Samoin naisten tulee olla arvokkaita.” Ketä tarkoitetaan tässä yhteydessä naisilla? Tulkintoja on erilaisia. Kyseessä voi olla naiset yleensä. Tässä yhteydessä sana ”naiset” voi viitata diakonien vaimoihin, sillä kreikan kielessä kyseinen sana tarkoittaa sekä naista että vaimoa. Se voi myös

tarkoittaa naispuolisia diakoneja (vrt. Room. 16: 1, jossa Foibesta käytetään määritelmää seurakunnan palvelija, alkuperäisessä tekstissä on sana diakoni feminiinisessä muodossa). Jos kyse on naispuolisista diakoneista, on muistettava, että diakonien tehtävä oli moninainen, emmekä me tiedä tarkasti, mitä tehtäviä mahdollisilla naisdiakoneilla oli tuohon aikaan seurakunnassa.

Päivän evankeliumi

(Luuk. 16: 1 – 9)

”Herra esitti seuraavan vertauksen: ”Oli rikas mies, jolla oli taloudenhoitaja. Hänelle kanneltiin, että taloudenhoitaja tuhlassi hänen omaisuuttaan. Hän kutsui tämän luokseen ja sanoi: ”Mitä minä sinusta kuulen! Tee tili toimistasi, minun talousettani sinä et enää hoida.” Mies mietti: ”Mitä minä nyt teen? Isäntä panee minut pois taloudenhoitajan toimesta. Kaivaa en jaksa, kerjätä en kehtaa. – Nytpä tiedän! Järjestän niin, että toiset ottavat minut taloonsa, kun joudun lähtemään työpaikastani.” Hän kutsui isäntänsä velalliset vuoron perään luokseen. ”Paljonko olet velkaa isännälleni?” hän kysyi ensimmäiseltä. ”Sata astiaa öljyä”, tämä vastasi. Taloudenhoitaja sanoi: ”Tässä on velkakirjasi, istu ja merkitse äkkiä viisikymmentä.” Sitten hän kysyi toiselta: ”Entä sinä, paljonko sinä olet velkaa?” Tämä vastasi: ”Sata tynnyriä vehnää.” Taloudenhoitaja sanoi: ”Tässä on velkakirjasi, merkitse kahdeksankymmentä.” Ja Herra kehui epärehellisen taloudenhoitajan viisautta. Hän sanoi: ”Tämän maailman lapset menettelevät toisiaan kohtaan viisaammin kuin valon lapset. Minä sanonkin teille: hankkikaa väärällä rikkaudella ystäviä, jotka ottavat teidät iäsiin asuntoihin, kun tuota rikkautta ei enää ole.”

Tämä kertomus löytyy vain Luukkaalta.

Tekstimme on tänään ongelmallinen ja sen tulkinnasta ei ole yksimielisyyttä. Käyn ensin joitakin tekstin yksityiskohtia läpi ja sitten käsittelen sitä, miten se pitäisi ymmärtää. Kaikkia tekstin yksityiskohtia ei tule käydä läpi, sillä niihin ei välttämättä löydy selitystä ja kaikkien yksityiskohtien läpikäyminen johtaisi todennäköisesti väärään tulkintaan. Yksi ennakkotieto auttaa: teksti käsittelee asioiden jakamista puutteenalaisten kanssa.

Tässä esiintyvä rikas mies ei tarkoita Jumalaa. Hän on henkilö, joka omistaa jotain, mutta ei itse hallinnoi omistustaan. Hän saattoi asua jossain muualla kuin missä hänen omistuksensa oli. Sen takia hänellä on taloudenhoitaja. Taloudenhoitajan tehtävä oli rikastuttaa rikasta miestä mahdollisimman paljon. Tuon ajan yhteiskunnassa rikas pystyi hyödyntämään köyhiä esimerkiksi perimällä lainasta isoja korkoja. Tässä rikasta miestä ei aseteta esikuvaksi. Vähän myöhemmin Luukas kirjoittaa toisesta

rikkaasta miehestä ja Lasaruksesta (Luuk. 16: 19 - 31). Tässä jälkimmäisessä kertomuksessa rikkaan miehen toiminta nimenomaan tuomitaan.

Taloudenhoitajasta oli tehty rikkaalle miehelle valituksia. Hänen väitettiin tuhlaavan rikkaan miehen omaisuutta. Hänet oltiin irtisanomassa työsuhteesta ja hänen tuli tehdä tilitys toiminnastaan. Mikään osa tekstissä ei vahvista tätä tuhlaailua eikä sitä esitetä väärinkäytöksenä, mitään rikosta ei näytä tapahtuneen. Ehkä hän ei ollut onnistunut tehtävässään kerätä lisää rikkautta tarpeeksi hyvin tai joku jostain muusta syystä oli valittanut hänestä.

Teksti siirtyy käsittelemään irtisanottavan taloudenhoitajan huolta omasta tulevaisuudestaan. Hän käyttää asemaansa saadakseen itselleen suosiota tulevaisuudessa. Hän ei vielääkään tee vääryyttä, vaikka lukija ensi lukemalla niin ymmärtäisi. Kun taloudenhoitaja oli lainannut rikkaan miehen omaisuudesta esimerkiksi viisikymmentä astiaa öljyä, niin velkakirjaan laitettiin määräksi sata astiaa, näin rikkaan miehen omaisuus olisi kaksinkertaistunut. Nyt velkakirja uusitaan ja öljyn määräksi laitetaan todellisuudessa lainattu määrä viisikymmentä astiaa. Kyse oli huonosta sopimuksesta rikkaan miehen näkökulmasta, mutta ei taloudenhoitajan väärinkäytöksestä. Hän itse ei hyötynyt sopimuksen muutoksesta. Vehnän kohdalla tilanne on samanlainen, rikas mies kuitenkin tekee voittoa ”vain” kuusikymmentä prosenttia.

Joidenkin tutkijoiden mukaan lainakirjaan oli laitettu myös taloudenhoitajan osuus omaisuuden tuotosta. Kun velkakirja uusittiin, niin taloudenhoitaja luopui omasta (ei vielä toteutuneesta) osuudesta. Tällöin hän ei aiheuttanut rikkaalle miehelle taloudellista menetystä mutta sai itselleen suosiota velalliselta.

Herra kehuu epärehellisen taloudenhoitajan viisautta. Nykyinen suomennos antaa tässä yhteydessä väärän kuvan kirjoittamalla: ”Ja Herra”. Sana tulisi kirjoittaa pienellä kirjaimella: herra, sillä siinä todennäköisesti viitataan kertomuksen rikkaaseen mieheen, ei Jeesukseen. Siinä viitataan tuohon tapahtuneeseen velkojen saattamiseen lähemmäksi alkuperäistä lainaustilannetta. Minkäänlaista rangaistusta ei tämä epärehellinen taloudenhoitaja tämän kertomuksen mukaan saa.

Tämä kertomus ei ole vertaus! Se on esimerkkikertomus. Se haastaa kuulijan miettimään, miten tulee toimia epätavallisessa tilanteessa. Siinä ei kuitenkaan kehoteta opetuslapsia epärehelliseen toimintaan. Sen esimerkki on, että hallinnoitavaa omaisuutta tulee käyttää taitavasti, vaikka omaisuus ei olisi omaa.

Joidenkin mielestä kyse on poikkeuksellisesta vertauksesta Jumalan valtakunnasta. Silloin taloudenhoitajan toimintatapa vertautuu niihin ihmisiin, jotka seuraavat Jeesusta Jerusalemiin ja Hänen kohtaloonsa ristillä. Opetus on tämä. Jeesuksen seuraajien on toimittava samalla päättäväisyydellä kuin taloudenhoitaja toimi. Heidän on seurattava Häntä ja Hänen opetustaan Jumalan valtakunnasta. Tällöin huomio kiinnittyy siihen, miten Herra kehuu epärehellisen taloudenhoitajan toimintaa eikä ole mitään mainintaa rankaisusta. Nousee kysymys: eikö oikeudenmukaisuus koskekaan Jumalan valtakuntaa? Vastaus tulee siitä, että rikkaita kohdellaan eri tavoin, heillä on erilainen vastuu. Tässä kohdassa korostuu Luukkaan painotus lähimmäisen rakastamisesta ja siitä, ettei toiselle saa kostaa (Luuk. 9: 51 – 55; 10: 29 – 37; 17: 11 – 19; 22: 47 – 55; 23: 34).

Yksi tekstin esille tuomista ajatuksista on, että me emme omista yhtään mitään. Mikä meillä on, kuuluu todellisuudessa Jumalalle. Meille annettua ”omaisuutta” (se voi olla myös aineetonta) tulee käyttää lähimmäisten hyväksi. Olemme tuon taloudenhoitajan asemassa. Meiltäkin vaaditaan tilinteko kuolemamme jälkeen. Toiminko oikein hallitessani jotain, mikä kuuluukin Jumalalle?

”Väärä rikkaus” (mammona) on jotain sellaista, johon luotetaan, mutta se kuuluukin tähän, pahan vallitsemaan, maailmaan. Tätä rikkautta tulee käyttää hädänalaisten hyväksi, silloin toiminta suuntautuu oikein kohti Jumalan valtakuntaa.

”Tämän maailman lapset menettelevät toisiaan kohtaan viisaammin kuin valon lapset” on myös ongelmallinen. Todennäköinen selitys on, että ”tämän maailman lapset” tarkoittaa tavallisia ihmisiä, jotka ovat huolestuneet tulevasta kohtalostaan ja pyrkivät vaikuttamaan siihen. ”Valon lapset” tarkoittaisi Kirkon työntekijöitä, jotka eivät (tässä esimerkissä) ole huolestuneet tulevasta kohtalostaan.

Taivasten valtakuntaan pääsevät köyhät. Jakamalla elämä köyhien kanssa ihminen saa mahdollisuuden päästä ”iäsiin asuntoihin”, kun heillä on ”väärällä rikkaudella hankittuja ystäviä, jotka ottavat teidät iäsiin asuntoihin”.